

(1880 – 1953)

ABDULKADİR BİLGE (MÜFTÜ)

Emirdağ Lâhikasında “Buranın korkak müftüsü...” (Sayfa 144) şeklinde bir ibare geçer...

Yıllar boyunca, ilgili lâhika mektubu okundukça “Kimdir bu müftü, adı neydi, Hz. Üstad ona niçin korkak demişti...” gibi ardı ardına gelen sualler ister istemez aklıma takılıyordu. Camiamızdan, benim gibi merak edip soranlar da oluyordu. Demek zamanı gelmişti ki Allah bir kapı araladı, ben de hemen içeriye daldım...

Emirdağlı “Korkak Müftü”, Hz. Üstad’ın Emirdağ’da bulunduğu sıralarda ilçenin müftülüğünü yapan Abdülkadir Bilge’dir. Müftü Abdülkadir Bilge, 1 Temmuz 1880 tarihinde Emirdağ’ın Çilli Mahallesinde doğmuş olup, 5 Ocak 1953 tarihinde yine aynı ilçede 73 yaşında iken vefat etmiştir. Bediüzzaman Hazretleri tarafından ‘Korkak’ denmesinin sebebi ise asıl konumuz olarak bu metin içinde anlatılacaktır.

Müftü Abdülkadir Bilge’nin babası Hacı Mehmet Hayri Efendi de Emirdağ Müftülüğü yapmış... Hatta Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin fasıllarla namazlarını kıldığı Emirdağ Çarşı Camiini de bu zat yaptırmış. Afyon’un bir Caddesine de bir vefa borcu olarak “Müderri Mehmet Hayri Caddesi” diye onun ismini vermişler... Çünkü bu zatın İslâm’a çok büyük hizmetleri olmuş...

Bu konudaki çalışmalarına Abdülkadir Bilge’nin torunu Nevzat Müftüoğlu ve onun oğlu Ahmet Bey yardımcı oldular. Nevzat ve Ahmet Müftüoğlu, Emirdağ nüfus müdürlüğünden dedelerinin kimlik ve tarih bilgilerini teyid ettirerek belgelemişlerdir. Nevzat Müftüoğlu’nun dedesiyle olan soyadı farkı ise sonradan olmuştur. Anlatımı gelecek.

Müftü Abdülkadir Bilge hakkında topladığımız bilgiler için bize en temel kaynak, torunu Nevzat Müftüoğlu olmuştur. Kendi müşahedelerini, babasından dinlediklerini ve sesli olarak babasından kaydettiklerini anlatmıştır. Bu tarihî ses kasetlerini bize de vererek yazmamızı sağlamıştır.

Nevzat Müftüoğlu Emirdağlı bir nur talebesi... Çocukluğunda ve gençliğinde Hz. Üstad’ın mübarek ellerini defalarca öpmüş... Şimdi Afyon’da ikamet ediyor. Bizi yine Afyon’da oturan oğlu Ahmet Bey’in evinde kabul etti. Tanışmamıza vesile olan Said Sulak kardeşimizle beraber gittik ziyaretine. Kendisinin, babası Necati Müftüoğlu’nun, Üstad’ın komşusu olan eniştesi Hasan Hüseyin Ateş’in ve Müftü Dedesi Abdülkadir Bilge’nin birer Emirdağlı olarak, Üstad Bediüzzaman Hazretleriyle çok temasları olmuş... Bize anlattığı hatıraları kamera ile kaydettik. Hepsinin de hatıraları bu kitapta kendi isimleriyle yayınlanmıştır.

Bir noktayı bilhassa ifade etmek istiyorum; Nevzat ağabey, Bediüzzaman Hazretleri tarafından dedesine, ‘Korkak Müftü’ denmesinin nedenini bize açık yüreklilikle anlattı. Hiçbir tekellüfe kaçmadan anlattı...

Müftü Abdülkadir Bilge hakkında yanlış bir kanaate varılmaması için şunu da özenle belirtmek istiyorum: Merhum Müftü, bütün bütün hizmetlere bigâne kalmamıştır. O günkü şartlarda kendi meslektaşları ile kıyaslanınca aslında az hizmet etmiş de sayılmaz. En azından Hz. Üstadla Hulusi ağabey arasında mektup teatisini sağlamıştır. Hz. Üstad, bu müftünün oğluna "Gardaşım Oğlu" şeklinde hitap edermiş. Bu müftüyü kardeş kabul etmiş yani Üstad. Bu kısmı okunacak hatıralara bırakıyorum...

Hatıralar yazılıp düzenlendikten sonra Nevzat Müftüoğlu tarafından tashih edilmiştir.

Nevzat Müftüoğlu Anlatıyor:

1945 Emirdağ doğumluyum. 1968 Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi mezunuyum. Emirdağ'ın Korkak Müftüsü "Abdülkadir Bilge" benim dedemdir. Soyadımız babam Necati Müftüoğlu tarafından sonradan 'Müftüoğlu' şeklinde değiştirilmiştir. Babam Emirdağ Adliyesinde Başkâtip olarak görev yapmış olup bazen de savcı vekilliği yapmıştır. Eniştem Hasan Hüseyin Ateş ise Üstad'ın evinin dükkân komşusudur. Hepsinin de Bediüzzaman'la ilgili çok hatıraları var. Bana da iki yaşından itibaren onbeş yaşına kadar Üstad'ın mübarek elini defalarca öpmek nasip oldu, faytonunun peşinden çok koştum.

Dedemden gördüğüm kendi müşahedelerim ile rahmetli babamdan dinlediğim, sesini kaydettiğim hatıralardan anlatıyorum:

BEDİÜZZAMAN'IN DEDEME "KORKAK MÜFTÜ" DEMESİNİN SEBEBİ

"Bu defa görüşmediğim buranın korkak müftüsü vasıtasıyla, Hulusi'nin Kars'tan bir mektubunu biraderzadem Nihad'ın mektubuyla aldım. Elhak o kardeşimiz, daima fevkalâde sadakatını ve Nurlara kuvvetli alâkasını muhafaza ediyor." (Emirdağ L. 144)

Burada bahsi geçen korkak müftü benim dedem... İsmi Abdülkadir Bilge... O zamanların Emirdağ Müftüsü... Üstadımız Emirdağ'da bulunduğu sürede orada müftüydü. Dedemin soyadı Bilge idi, daha sonra babam Müftüoğlu'na çevirdi. Çünkü hem babası hem de dedesi müftüydü.

Korkak Müftü denmesinin sebebi ise:

Dedem yakışıklı, boylu-poslu, babadan kalma mal-mülk sahibi, zengin, çok varlıklı bir insan... Dolayısıyla hanımları, yani benim ninelerim dörtten aşağı düşmüyor... Hepsi de çok güzel hanımlardı ninelerim... Biri bir sebeple ayrıldığı zaman dedem yine dörde tamamlıyor sayıyı... Sabahları yumurtalı-tereyağlı kahvaltı, öğleyin kuzu etinden güveç... Atının üzengisi bile gümüştendi yani... İkinci Dünya Savaşında herkes yiyecek bir şey bulamazken, rahmetli dedem ava çıkar, tavşan etiyle beslerdi bizi... Emirdağ'da Dedemin borda kapılı dediğimiz büyük kapılı bir konağı vardı.

Şimdi bu kadar rahat yaşayan dedem; elbette Üstad'ı ziyarete gelenlerin acıklı akıbetlerine de şahit oluyor. Üstad'ı ziyarete gidenlere ne yapılıyordu? Kapıda bekleyen sivil polisler tarafından yaka-paça yakalanıyor, karakolda bir araba dayak atılıyor, bu işkencelerden sonra da saliveriyorlardı... Veya bazen tehlikeli gördüklerini mahkemeye veriyorlardı. İşte dedem de yakalansa rahatı kaçacak... Üstelik Emirdağ hapishanesi de berbat bir yerdi, ben hatırlıyorum, rutubet içinde bir yerdi orası. O zaman hapishanelerde bit hadisesi de vardı. Dolayısıyla dedem hapishane hayatının bu sıkıntılarını çok iyi bildiğinden, kendisini geri çekiyor... Rahmetli kendisini çok düşünürdü yani...

Dedemin nefsi, bu tür ızdıraplara razı gelmediğinden, Hz. Üstad'a büyük saygısı olmasına rağmen, hizmetin kendisinden beklediği azamî gayreti gösteremiyor. İşte Üstad'ımız tarafından 'Korkak Müftü' denmesinin sebebi budur...

MÜFTÜ DEDEMİN EMİRDAĞ'DA GERİ HİZMETLERİ VARDI

Dedem, bilfiil abiler gibi hizmetlerde bulunamıyor ama bazı geri hizmetleri yapıyor. Mesela az önce okuduğum mektupta "Buranın korkak müftüsü vasıtasıyla, Hulusi'nin Kars'tan bir mektubunu biraderzadem Nihad'ın mektubuyla aldım" diye bir cümle geçiyor. Hulusi'nin mektubunu müftü vasıtasıyla aldım diyor Üstad. Anlaşıldığı gibi zaman zaman Üstad'ın ziyaretine gitmiştir müftü dedem. Bu ziyaretler vesilesiyle Bediüzzaman'ın

talebeleriyle olan karşılıklı mektuplaşmalarına yardımcı olmuştur. Ağabeylerin mektuplarını Üstad'a verip, cevabını alıp, tekrar ağabeylere gönderir imiş dedem. Bu arada tashih edilen risaleleri de PTT kanalı ile gönderiyor.

Üstad'a yaptığı bu ziyaretler şöyle başlıyor ilk defa:

Hulusi ağabey bir mektup gönderiyor müftü dedeme. "Sen din adamısın, bu mektubu Üstadımıza verirsin, tashihini yaptırır bana adresime iade edersin. İsterseniz mektubu emniyete de verirsiniz. Benim adresim filan tabur, oraya ihbar edersin" diye de adresini açık olarak yazıyor.

Dedem mektubu okuyunca gayretine dokunuyor tabi. O şekilde varıyor Üstad'ın evine. Sivil polisler "Ooo Müftü efendi sende mi geliyorsun" diyorlar. "Hoca Efendinin ilmi derecesini ölçmeye geldim, onunla bir sohbet edeceğim" diyor dedem. O zaman polisler girin diyor ve dedem o mektubu Üstad'a veriyor. Cevapları alıyor ve tekrar Hulusi ağabeye iade ediyor. Bundan sonra da Hulusi ağabeyin her mektup gönderişinde Üstad'a gidiyor, görüşüyor dedem. Bu şekilde geri hizmetlerde bulunmuş oluyor.

Yalnız okuyacağım şu mektuptan da anlaşılacağı gibi bu vazife aksayarak devam etmiş; "Öz kardeşim Abdülmecid, beni çok merak ediyor; görüşemediğim buranın müftüsünden, halimi anlamağa çalışıyor." (Emirdağ L. 138) O sırada Üstad'ın kardeşi Abdülmecid ağabey de Ürgüp Müftüsüydü. Emirdağ Lâhikasında Üstad "Ürgüp Müftüsü kardeşim Abdülmecid" diye bahsediyor... Müftü Abdülmecid ağabey, Müftü dedeme mektup göndermiş o zaman.

ÜSTAD'IN KARDEŞİ ÂLİME HANIM VE YEĞENİ FUAD'IN VEFATLARINI BİLDİREN MEKTUP

Bir seferinde ağlayarak eve geliyor dedem. Ninem "Ne oldu Müftü Efendi, kötü bir şey mi var?" diye soruyor. "Mektup geldi Kâbe'de tahtirevanla tavaf ederken Bediüzzaman'ın kardeşi Âlime Hanım vefat etmiş" diyor. Bu mektubu Üstad'a dedem götürüyor. Şualar kitabında bu mesele geçmektedir.

Bir de Üstad'ın kardeşinin oğlu Fuad'ın vefat mektubunu alınca ağlıyor dedem. Bu mektubu da dedem götürüyor Üstad'a. İkisinin de ismi aynı yerde geçmektedir. Beraber okuyalım:

"Bu hazîn kışta ve elîm bir vaziyetimde gayet elîm iki vefat haberini aldım. Biri, hem âlî mekteplerde birinciliği kazanan, hem Risale-i Nur'un hakikatlarını neşreden, biraderzadem merhum Fuad; ikincisi, hacca gidip sekerat içinde tavaf ederken, tavaf içinde vefat eden Âlime Hanım namındaki merhume hemşirem." (Şualar 260)

ÜSTADIN EMİRDAĞ'DA ZEHİRLENMESİ

Bir gün de ağlayarak babam geliyor dedeme, "İnnâ lillahî ve innâ ileyhi râciûn" diyor. Dedem "Ne oldu oğlum?" diyor. Babam "Bana Bekçi söyledi, Bediüzzaman'ın yemeğine zehir katmışlar, yarına sağ çıkamayacak" diyor... Ona ağlıyor babam. "İyi insandı Allah rahmet etsin, tanıyamadılar, anlayamadılar onu" diye aralarında böyle konuşuyorlar dedemle. Babam o zaman Adliyede zabıt kâtibi, dedem ise müftü...

O bekçinin zehir koyduğu pencere, az önce hatıralarını anlattığım eniştem Hasan Hüseyin Ateş'in dükkânının avlusuna bakıyordu. Avlu açık... Üstad'mız da yemeklerini bozulmasın diye oradaki pencereye koyuyor. Bekçi çıkıp Üstad'ın oradaki yemeğine atıyor zehri.

Bu mesele de Tarihçe-i Hayat kitabında şöyle geçmektedir beraber okuyalım:

"Üstadın Emirdağ'da Zehirlenmesi: Bir siyasî memurun iğfali ve "İmhası için yukarıdan emir aldık" demesine aldanan bir bekçibaşı, Üstadın penceresine geceleyin merdivenle çıkarak yemeğine zehir atmış, ertesi gün Üstad zehirlenerek kıvranmaya başlamıştır." (Emirdağ L. 461)

İSTİKLAL SAVAŞINDA EMİRDAĞ'DA DEDEMİN HİZMETLERİ

Dedem aslında fitraten çok cesur bir insandı...

İstiklal Savaşında Yunanlılar Emirdağ'ı bastıkları zaman bizim dağ efeleri koşup-gelip, bize gâvur evlerini gösterin diye bağırlarmış. O zaman Yunanlılar kaçıyor tabii... Yunanlılar güç alıp geldiklerinde de bizim efeler çekiliyor dağlara. Böyle devir-teslimle adeta Emirdağ'ını korumuşlar bizimkiler.

Emirdağ'ın o zamanki papazı Rumları organize ediyor... Dedem ona diyor ki: "Bak burada bu olaylar oluyor, insanlar ölüyor, bir işaret etsem hepiniz gideceksiniz; sizin birlikleriniz geldiğinde de sen işaret etsen bizimkiler gidecek, gel anlaşalım..." diyor. Karşılıklı olarak anlaşalım öyleyse diyorlar.

Emirdağ'da Dedemin borda kapılı dediğimiz büyük kapılı bir konağı vardı. Efeler geldiği zaman Rumları oraya alıyor dedem. Yunan birlikleri geldiğinde de bu sefer papaz, Türkleri koruyor. Hatta bir seferinde Yunanlılar aniden gelmişler, şimdi yıkılan Hükümet Konağına Türkleri toplamışlar, yakmak istiyorlar. Dedemin bundan haberi oluyor; hemen papaza koşup, biz ne anlaşmıştık, bak neler oluyor diyor. Papaz koşuyor, bağırp azarlıyor Yunanlıları, konağın yakılmasını önlüyor.

EMİRDAĞ ÇARŞI CAMİİNİ YAPTIRAN BÜYÜK DEDEM HAYRİ EFENDİDİR

Benim büyük dedem, yani Abdülkadir Bilge dedemin babası Hacı Mehmet Hayri Efendi de Emirdağ Müftülüğü yapmış... Tahsilini Afyon'da bir medresede yapıyor. Dedemin ağırbaşlılığı, hocası müderris Seyyid Abdullah Efendinin hoşuna gidiyor, kızını veriyor ona. Dedem icazetini alınca da seni Emirdağ'ına müftü tayin ettim diyor. Büyük Dedemin Emirdağ hayatı böyle başlıyor yani. Hatta o büyük ninem vefat edince öbür kızını da veriyor Seyyid Abdullah Efendi. Bunlar Medine'den gelmeler...

Emirdağ'ın şimdiki Askerlik Şubesi ile Yeni Caminin çaprazında bulunan büyük konak büyük dedeminmiş... Develerle giden-gelen hacıların ağırlandıkları büyük kapılı bir konak...

Emirdağ kozmopolit bir yer o zamanlar. İnsanların dinle alakası zayıf, köylerin hiç alakası yok. Ölüler bile öylesine gidiyor. Namaz, gusül bilinmiyor...

Büyük dedem Hacı Mehmed Hayri Efendi, Afyon'dan Emirdağ'a Müftü olarak atanınca biraz da zengin; köyleri dolaşiyor, çocukları topluyor, para istemeden onları eğitiyor ve imam olarak tekrar köylere gönderiyor. Konağında bu hizmeti veriyor. Köylüler bakıyorlar ağzı Kur'an okuyan insanlar yetişiyor, ertesi sene severek gönderiyorlar çocuklarını. Bunun esprisi şu: Salı günleri Emirdağ'ın pazarıdır. Köylüler kağrı arabalıyla geldiğinde müftü efendiye üzümler, kavunlar, şememeler getiriyorlar... O da bunları talebelere harcıyor...

Afyondaki bir caddeye büyük dedemin ismini verdiler. "Müderris Mehmet Hayri Caddesi" diye... Üstad'ın fasılalarla namazlarını kıldığı Emirdağ'ın Çarşı Camiini yaptıran da benim bu büyük dedem Hacı Mehmet Hayri Efendidir... Caminin yapılış tarihi 1902 olarak kapısında yazar...